

DE STOEL VAN STANISLAWSKI: EEN NABESCHOUWING

Het is een verheugend feit dat er de jongste tijd in Vlaanderen steeds meer theaterteksten worden uitgegeven. Vaak gaat daarbij de impuls uit van de theatergezelschappen zelf. Het ter beschikking stellen van de tekst in de vorm van het programmaboekje is niet bepaald nieuw te noemen, maar komt recent steeds vaker voor. Bij K.N.S.-Antwerpen is men in samenwerking met Theaterwinkel v.z.w. nu ook begonnen met het in boekvorm uitgeven van de toneelstukken die er op het repertoire staan. En er is vooral ook Dedalus dat reeds een niet onaardig aantal teksten op de markt heeft gebracht. We vermelden willekeurig *Moeder* (R. Verheezen), *Het Vincent-effect* (P. Koeck), *Soldaat-Fakteur en Rachel* (A. Sierens)...en niet te vergeten : Guido van Meirs *De Stoel van Stanislawski*, ongevijfeld het meest besproken stuk van Vlaamse makelij uit het seizoen 1986-87.

Nadat *Pietje de Leugenaar*, van Humo-redacteur Van Meir in 1981 door Jan Leroy werd geregisseerd voor Theater Vertikaal in Gent, schreef de auteur behalve het scenario voor de politiek-satirische strip *Pest in 't Paleis* nog een hoorspel en een -voorlopig niet uitgezonden- BRT-filmscript. Met *De Stoel van Stanislawski* heeft Van Meir naar verluidt een beetje moeten rondleuren. In een interview met Jack van Gils in *De Morgen* van 3 maart 1987 zegt Walter Tillemans, die het stuk uiteindelijk in zijn Raamteater bracht, het te hebben "geprogrammeerd gewoon omdat het verdomd speelbaar is en over iets interessants gaat".¹

Waarover gaat het dan wel? Een groepje van vijf aspirant-acteurs en -actrices, aangevuld met wat later de assistente van de regisseur blijkt te zijn én zijn geflipte ex-vriendin, wachten op de komst van Jari Keyzer, beroemd-berucht avant-garde theatermaker die liefst niet-professionelen wil aanwerven voor medewerking aan één van zijn veelbesproken projecten. De auditie vindt plaats in een opslagplaats, wat Walter Tillemans toeliet om samen met scenograaf Marc Cnops de mogelijkheden van het prachtig Raamtheater op het Zuid weer optimaal te benutten.

Net wanneer het wachten bijna te veel wordt, duikt plots van tussen de opgestapelde zakken Keyzer op: het te laat komen blijkt geënceneerd, bij wijze van eerste proef. Vanaf zijn 'verschijning' begint de regisseur de jonge werklozen ongenadig tegen elkaar uit te spelen, vooral via de improvisatie-oefening uitgewerkt door Stanislawski: een acteur moet proberen door de overtuiging van zijn spel een

medeacteur uit diens stoel te te verdrijven en er zelf plaats te nemen. Waarna Keyzer het hele spel telkens opnieuw laat beginnen. Eén van de aanwezige kandidaten blijkt echter te zijn opgedaagd om wraak te nemen op Keyzer voor vernederingen ondergaan bij een vroegere auditie. Van Meir wil hiermee dus kritiek leveren op een bepaald soort 'modernistisch' theater, de autoritaire zelfverheerlijking en het machtsmisbruik van de regisseurs in dat theater, met daaraan gekoppeld verwijzingen naar maatschappelijke (wan)toestanden.

Aanvankelijk leken alle reacties in de pers positief, variërend tot wild enthousiast. Naderhand bleken echter ook een aantal (zeer) negatieve uitspraken te worden gedaan. Heel normaal en niets aan de hand eigenlijk, maar de zaak werd op typisch Vlaamse (?) wijze opgeklopt. Op 3 maart 1987 verscheen zelfs een dossiertje in *De Morgen*, uitgesmeerd over drie bladzijden. Daarin werd onder andere een 'discussie' gevoerd over de vraag of Jari Keyzer nu al dan niet zou geïnspireerd zijn op de figuur en het werk van Jan Fabre. Van Meir zegt "Nietes", Wim Van Ganssbeke "Welles"². Inderdaad lijken er in het stuk een aantal niet mis te verstane verwijzingen naar Fabre te zijn verwerkt. De toch niet zo gewone naam 'Jari' zou wel een een samentrekking kunnen zijn van Jan Henri (Fabre); of er is de yoghurt-scène, die Keyzer inspireert tot

En op muziek van Wagner. De Walküren. De likkende Walküren. Na de scène op de steigers, als ze allemaal bekeerd zijn (...) Een beeld uit onze erotische ijstijd. Plastic worsten, doorschijnende phallussen waaruit zaad druip, leven wegloupt, (...)³

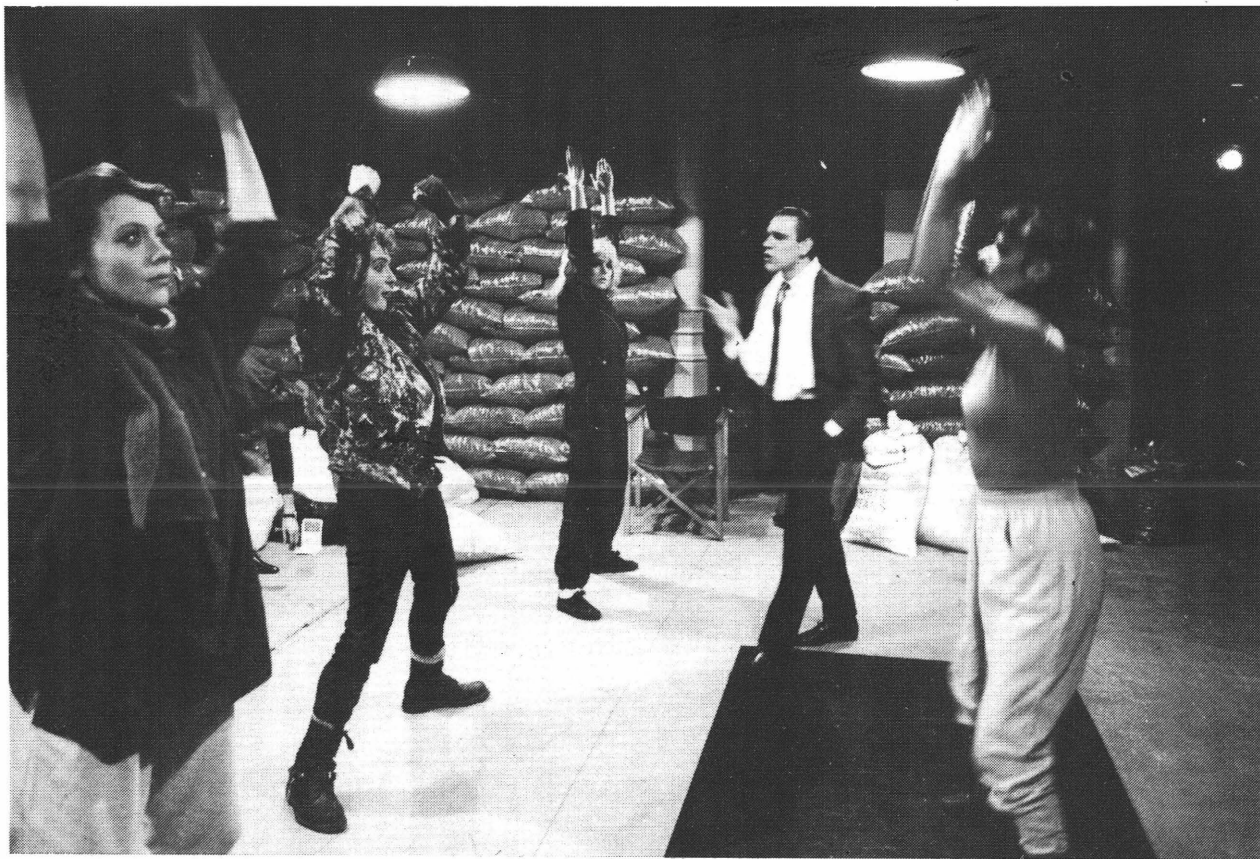
Scènes uit *Het is Theater zoals te Verwachten en te Voorzien was* schijnen niet veraf. Of nog:

HELLA: U bent van de plastische kunsten overgestapt naar het theater. Wat vindt U nu het verschil tussen acteur en een tube verf?

KEYZER (grijnst): Op acteurs moet je harder knijpen. Punt.⁴

Maar, of deze punten van overeenkomst nu al dan niet bewust zijn aangebracht door Van Meir, verandert dat nu wezelijk iets aan het kwalitatieve niveau van het stuk?

De voorstelling die we te zien kregen was onderhoudend en amusant. Aan dramatische spanning was er geen tekort: alles draaide van begin tot einde rond de confrontatie tussen de kandidaten, de regisseur en zijn assistente. Basis daarbij was de Stanislawski-oefening, wat meteen ook een zwakker element vormde. Wie ook

“De stoel van Stanislawski” van Guido van Meir door het Raamteater. Regie : Walter Tillemans.
(Foto : Herman Selleslags).

op de stoel zit, uiteindelijk valt men steeds op hetzelfde stramien terug. Al heel gauw weet je als toeschouwer dat hier een venijnig spel, een "struggle for life" aan de orde is. Van Meir begaat dan bijna de fout die bij heel wat (Vlaamse) auteurs voorkomt: het nog maar eens tonen en expliciteren wat allang duidelijk is. Gelukkig weet Van Meir een aantal verrassingen in te bouwen, zodat deze gevaarlijke klip niet frontaal wordt aangevaren. Zo zit je bijvoorbeeld met de spanning gecreëerd door het waarom van de vermomming van de kandidate Marleen als Marjolijn uit Hammond-Achel. Een andere verrassing is dat Hella de journaliste blijkt te zijn die later op de avond verwacht wordt. Ook het opnieuw ten toneel verschijnen van Butch - de meest karikaturale figuur - aan het einde is wellicht als een laatste 'coup de théâtre' bedoeld, met dadelijk nog een gelegenheid om een brokje sociaal engagement te verwerken. In dit verband haalt Van Meir trouwens de grote woordenschat boven:

Een belangrijke discussie die ook met dit stuk te maken heeft, gaat over, zoals Kruihof dat zo mooi zegt, de strijd om de bewustzijnsindustrie. Kunst, teater, horen ook bij die bewustzijnsindustrie.(...) Hoe moet het verder met toneel in het kader van die strijd? Wat je vandaag gezien hebt is niet vrijblijvend, maar speelt zich af in de frontlinie van die strijd om de bewustzijnsindustrie. De desperado-mentaliteit van werkloze jongeren die hier getoond wordt, is veel belangrijker dan de discussies die gevoerd worden tussen teatermakers.⁵

Ook de meeste recensenten schenen aan dit sociale aspect nogal wat waarde te hechten. Indien de auteur bedoelt dat de sociale problematiek veel belangrijker is dan de referenties aan het theaterbedrijf, dan is het stuk mijns inziens toch niet helemaal geslaagd. In dit verband worden immers gewoon enkele open deuren ingetrapt: iedereen weet onderhand wel dat de werklozen uitgebuit worden en dit alleen in het theater. Bovendien is het geschetste machtsmisbruik ongetwijfeld niet specifiek voor een situatie met werklozen.

Het komt me voor dat er onnodig veel heisa rond dit stuk is gemaakt. Met *De Stoel van Stanislavski* heeft Van Meir een vrij origineel stuk gebracht dat nu eens niet vervalt in oubolligheid.

De personages waren op het karikaturale af - vooral, zoals gezegd, Butch en ook wel de 'wetenschapper' Herman - maar de acteurs en actrices leken niet zonder plezier hun ietwat extreme figuren neer te zetten; Ann Nelissen beleefde duidelijk

heel wat genoeg aan haar Limburgse performance. Een inzet die overigens niet zo verwonderlijk is bij Tillemans' groep.

Het is vreemd dat er in de media niet méér te doen is omtrent (dit) toneelstuk (...) omdat een groot publiek duidelijk laat blijken een nieuw stuk van een Vlaamse auteur amusant en boeiend te vinden. Hadden we daar dan geen gebrek aan? Zaten we niet te wachten op talentvolle Vlaamse toneelschrijvers?⁶

schrijft Jack Van Gils als inleiding tot zijn *De Stoel*-dossierje. Niet helemaal ten onrechte misschien, maar bij mijn weten zijn de recentste stukken van bijvoorbeeld René Verheezen veel stiller aan "de media" voorbij gegaan, terwijl die op vele vlakken (ook qua taal) meer te bieden hebben.

Om Freek De Jonges slotzin uit *De Mars* maar eens te parafraseren: "Laten we zeggen: het was een journalist die in zijn vrije tijd een aardig toneelstukje schreef".

Martin DESLOOVERE

Noten

1. Walter Tillemans geïnterviewd door Jack Van Gils in *De Morgen*, 3 maart 1987, p. 22.
2. Guido Van Meir en Wim Van Gansbeke in gesprek met Jack Van Gils in *De Morgen*, 3 maart 1987, p. 22-23.
3. Guido Van Meir, *De Stoel van Stanislawski*, Dedalus, 1987, p. 33.
4. ibidem, p. 41.
5. Guido Van Meir in gesprek met Jack Van Gils, *De Morgen*, 3 maart 1987, p. 22.
6. Jack Van Gils in *De Morgen*, 3 maart 1987, p. 22.